

**Glomma fellesfløtnings-
forenings arkiv:
En kilde til kunnskap om
næring og bærekraft.
2024-2025**

Museene i Akershus
mia.no/samlinger-arkiv

MiA

Innledning

Glomma fellesfløtningsforenings arkiv utgjør om lag 400 hyllemeter og har ytterår ca. 1700-1990. Arkivet består av et hovedarkiv for Christiania tømmerdireksjon, som senere fikk navnet Glomma fellesfløtningsforening, og de 12 fløtningsdistriktene. Prosjektet omhandlet å katalogisere og tilgjengeliggjøre distrikt syv og åtte. Disse distriktene dekker geografisk blant annet områdene Gudbrandsdalslågen, Mjøsa, Vorma, Sørumselva og Øyeren. De øvrige distriktene ble katalogisert på 1990- og begynnelsen av 2000-tallet.

Fetsund lenser forsker, forvalter og formidler fløtningshistorien gjennom det bevarte teknisk-industrielle kulturminnet. Arkivet brukes aktivt i dette arbeidet, og dessuten er arkivet etterspurt av publikum. Det er derfor gledelig å nå kunne vise til at hele arkivet ligger ute på Arkivportalen.no. Det er også laget en kort dokumentarfilm om arkivet. Arkivet ble i sin helhet sikret da driften ved Fetsund Lenser ble nedlagt. Det ble inngått en deponiavtale mellom Arkivverket og Fetsund Lenser i 1986, og som ble fornyet mange ganger. I 2022 ble arkivets eierskap overført til MiA.

Prosjektet er i tråd med Bevarings- og samhandlingsplan privatarkiv Akershus 2019-2025 jamfør effektmål 2.9 Skog som næring og rekreasjon og 2.11 Industri - små næringer og store bedrifter. Fordi det var sesongarbeid, inneholder også arkivet relevant informasjon under effektmål migrasjon og mangfold (2.7) og kan inneholde relevant informasjon om tettstedsutvikling (2.8).

Foto: MiA

Gjennomføring

Prosjektsøknaden oppga 01.03.2024 som startdato og 31.02.2025 som sluttdato. Imidlertid ble den faktiske oppstarten av ordningen 02.05.24, jamfør midlertidig rapport til Arkivverket datert 21.06.24. Det innebar at prosjektet ikke var mulig å slutføre før medio mai 2025, altså noe senere enn opprinnelig planlagt.

Prosjekteier har vært Fetsund Lenser, mens prosjektleder har vært ansatt i Museumstjenesten. Det har vært ansatt en prosjektmedarbeider i ca. 40 % stilling på prosjektet. Det ble opprettet en arbeidsgruppe bestående av to ansatte ved Fetsund lenser og prosjektleder og prosjektmedarbeider ansatt i Museumstjenesten. Prosjektet har i stor grad vært gjennomført etter planen. Først ble distrikt syv ordnet, og dernest distrikt åtte. Filmen er produsert i samarbeid med kommunikasjonsavdelingen i MiA.

Foto: MiA

Mål og gevinster med prosjektet – hva er oppnådd?

Formålet med prosjektet Glomma fellesfløtningsforenings arkiv: En kilde til kunnskap om næring og bærekraft var å bevare, sikre og tilgjengeliggjøre arkivet.

Delmål én var å gjennomføre en bevarings- og kassasjonsvurdering av distrikt syv og åtte, samt kart og tegninger. Dette har vært gjort løpende underveis i ordningsprosessen. Dokumentene har blitt katalogisert i Asta og publisert på Arkivportalen.no. Det er viktig å påpeke at distrikt syv og åtte allerede lå i Arkivportalen, men da kun på overordnet nivå. Disse delene av arkivet er nå lagt inn i serier og stykker. Arkivet kan søkes opp her:

- https://www.arkivportalen.no/entity/nb-AFM_arkiv000000005429?ins=AFM
- https://www.arkivportalen.no/entity/nb-AFM_arkiv0000000023185?ins=AFM
- https://www.arkivportalen.no/entity/nb-AFM_arkiv000000005430?ins=AFM

Delmål to var todelt. For det første var det å sikre at alle dokumenter ble oppbevart i syrefritt materiell. Metall og plast er fjernet og alle dokumentene har fått nye esker. Dette gjør, i tillegg til bevarings- og kassasjonsvurdering, at antall hyllemeter har blitt endret. Dagens arkivesker har en noe annen størrelse enn dem som er brukt tidligere, så selv om antallet dokumenter er noe redusert, har det blitt

flere antall stykker. For det andre skulle det legges en plan for å vurdere fremtidig depot/magasin. Dette punktet vil bli drøftet fremover. Fetsund lenseis omfattende museumsutviklingsprosjekt kalt «Rommene og mellomrommene» vil se på en utvikling av eksisterende bygninger og område. Det kan få betydning for fremtidig løsning av magasin. MiA må jobbe målrettet mot bedre og større depot, men dette tar tid. Arkivet blir oppbevart på nåværende magasin inntil videre, men på sikt er målet å digitalisere og sikre arkivet i bedre lokaler enn det oppbevares i per i dag.

Delmål tre omhandlet for det første å klargjøre for digitaliseringer. Det er i praksis gjort gjennom et solid arbeid med Asta-registreringer. Det er et langsiktig mål å få arkivet digitalisert slik at det kan bli tilgjengelig på Digitalarkivet.no. Det er mange innsynshenvendelser i dette arkivet, og derfor vil det være et løft å få arkivet publisert på Digitalarkivet. For det andre var det et mål i prosjektet å vurdere digitalisering av dokumenter som skulle være av interesse for formidling og forskning. Enkeltdokumenter har blitt digitalisert ved henvendelser og under arbeidet med prosjektet «Rommene og mellomrommene». Det har imidlertid ikke vært gjennomført en systematisk digitalisering på nåværende tidspunkt. MiA vil imidlertid følge opp dette arbeidet og prøve å finne løsninger for digitalisering. MiAs egen digitaliseringslab har på nåværende tidspunkt dessverre ikke kapasitet til å digitalisere så omfattende arkiver.

Delmål fire i prosjektet var å formidle arkivets historie og bevaringsprosessen i en kort videoproduksjon. Videoen er produsert og kan sees her: <https://youtu.be/aswh9WFCZ68>. Det er også skrevet om prosjektet på MiAs websider: <https://mia.no/museumstjenesten/glomma-fellesflotingsforenings-arkiv>. Prosjektet vil bli formidlet gjennom et eget innlegg på nettverksmøtet for privatarkiv i Akershus i juni 2025.

Beskrivelse av innholdet i arkivet

Før prosjektets oppstart ble distrikt syv og åtte anslått til å være om lag 56 hyllemeter (distrikt 7, 22,5 hyllemeter, og distrikt 8, 33,5 hyllemeter). I tillegg var det en rekke kart og tegninger. Etter at prosjektet er gjennomført er tallet endret til 79 hyllemeter for begge distrikt. Årsaken til endringen er omemballering. Tegninger og kart er beregnet til å utgjøre 75,5 hyllemeter. Beregningen på kart og tegninger tar utgangspunkt i samme prinsipp som Vestfoldarkivet bruker. Ytterår på distrikt syv er 1887- 1980, og ytterår på distrikt åtte er 1798-1988.

Arkivet er av nasjonal verdi fordi det dekker et stort geografisk område og inneholder informasjon om en viktig næring for Norge med betydelig grad av eksport fra 1700-tallet. Glomma var Norges største fløtningsvassdrag. Arkivet gir innblikk i hvordan trelastindustrien utviklet seg gjennom

Foto: MiA

Foto: MIA

18- og 1900-tallet. I denne perioden var det store teknologiske endringer som også gjorde seg gjeldende i fløtingen. Arkivet dokumenterer dermed hvordan motorbåt og traktor ble tatt i bruk i fløtingen. Da radiosamband var utviklet, ble det raskt tatt i bruk i fløtingen. Dette, og mekaniseringen av fløtingsanleggene, er dokumentert i arkivet. Frakten av tømmer ble også endret etter hvert som jernbane og veier ble utbygget.

I arkivet er det kilder om arbeidsforholdene i de ulike delene av tømmerhogsten og tømmerfløtingen. Arkivet inneholder dokumenter om arbeidernes lønnsutvikling, boforhold, arbeidsvilkår m.m. Deler av driften var sesongarbeid og arbeiderne ble betalt på fast timelønn og/eller akkord. Arkivet gir et innblikk i denne typen arbeidsforhold og hvordan fløtningsarbeidet ble kombinert med andre former for arbeid. Fagforeningsarbeid, tariffavtaler m.m. er også sikret i arkivet. Arkivet inneholder mannskapslister fra driftstiden ved Fetsund lenser, Bingen lenser og Lillehammer lenser. Ved siden av eiendomsdokumentasjon, er mannskapslister det som det oftest bes om innsyn i, gjerne da av etterkommere av fløtingsarbeidere.

Det finnes også eiendomsdokumentasjon i arkivet. Det finnes dokumentasjon om bygninger, kjøretøy, båter, anlegg i vann og på land. Virksomheten førte til endringer i landskapet for å forbedre vannføring eller ved å lage damkonstruksjoner, broer m.m. Disse elveforbedringene preger fortsatt deler av

landskapet i dag selv om mange av konstruksjonene ikke lenger består. Derfor er skriftlige kilder viktige å bevare. Eiendomsdokumentasjon er den delen av arkivet som det oftest etterspørres innsyn i.

Arkivet inneholder betydelig andel regnskapsdokumentasjon. Disse dokumentene kan gi innsikt i bedriftens betydning for lokalsamfunnet både som arbeidsgiver og samfunnsaktør med tanke på stedsutvikling. Det er valgt å bevare en del regnskapsbilag som kan fortelle om varekjøp. For eksempel er det mulig å finne informasjon om drivstoffbruk til båter eller innkjøp av støvler og annet arbeidstøy til arbeidere.

Det er bevart en god del statistikk over kvantum av tømmer som ble sortert, håndtert og fraktet per uke, måned og år. Dette, sammen med bevarte dagbøker med værdata som finnes i arkivet, kan være viktige kilder til å se på endringer av klimatiske forhold og hvordan dette påvirket driften. Vannstand og vannføring var opplagt avgjørende, men vindforhold kunne også påvirke fløtingen.

Det er forholdsvis omfattende serier med korrespondanse. Det finnes god dokumentasjon på forholdet mellom lokalsamfunn og spesielt jordeiere og bedriften. Et eksempel er korrespondanse mellom bedriften og privatpersoner som angår bruk av privateiendom og hvordan denne bruken kunne føre til konflikt mellom fløtinga og andre interesser i lokalsamfunnet, for eksempel fiske eller transport.

Et annet eksempel er korrespondanse med andre bedrifter. Her kan det vises til saken med kollisjon med Skibladner (eid av AS Oplandske Dampskibsselskap) og korrespondanse med Det Norske Luftfartselskap (DNL) vedrørende sikkerhet knyttet til landing med sjøfly på Mjøsa og forekomst av søkkesømmer.

Utfordringer og resultater

Prosjektet har gitt et løft til tilgjengeliggjøringen av nasjonal kulturarv. Det hadde vært krevende å gjennomføre et slikt katalogiserings- og tilgjengeliggjøringsprosjekt uten ekstern finansiering. Selv om dette prosjektet omfattet kun to av tolv distrikter, og i hyllemeter kun om lag 1/5 av det totale arkivet, så har det vært et omfattende arbeid. Det gjenstår å få byttet fra syrenøytralt til syrefritt materiale på de resterende anslagsvis 4/5 av arkivet.

Arkivfaglig har ikke prosjektet bydd på store utfordringer. Det vil alltid kunne bli noen diskusjoner om hva som er bevaringsverdig. Der prosjektgruppen var usikker, ble det tatt kontakt med Vestfoldarkivet, siden de har solid erfaring med næringslivsarkiver. Det var først og fremst innenfor regnskap at det ble kassert en del dokumenter. Videre har det vært noen utfordring når det gjelder emballering, fordi det var noen store protokoller som skulle bevares. Siden deler av disse dokumentene er etterspurt, ble det valgt å ikke pakke dem på en slik måte at det var vanskelig å åpne dem ved innsynshenvendelser. Det må heller gjøres på et senere tidspunkt når arkivet kanskje blir digitalisert.

Foto: MiA

En arkivfaglig utfordring var hvordan arkivet var katalogisert i Asta fra tidligere. Ettersom arkivet ble registrert i en tidlig fase av Asta (1990-tallet), er katalogisering gjort på en litt annen måte enn det gjøres etter dagens prinsipper. Det betyr at arkivet er katalogisert som 13 ulike arkiv og ikke ett. Da dette prosjektet skulle igangsettes, ble det drøftet hvorvidt det skulle brukes tid på å endre slik at det

fremsto som ett arkiv. Det ble imidlertid enighet om at det ville være ekstremt ressurskrevende uten at det bedret gjenfinning. Derfor har MiA valgt å opprettholde strukturen som ble gjort på 1990-tallet. Det betyr at når det søkes opp på Arkivportalen, kommer det opp slik at hvert distrikt har sin ID. Arkivet omtales derfor som ett arkiv, selv om det har i alt 13 ID'er.

Arkivet inneholder dokumenter innen mange ulike tema, og spiller den enorme logistikkvirksomheten fløtinga var. Dagens bærekraftsperspektiv, klimaendringene, og i særdeleshet flom, har videre synliggjort behovet for kunnskap på dette området. Det er derfor viktig å sikre at arkivet blir tilgjengelig for forskning og formidling. En type dokumentasjon som er spesielt aktuell i dag, er fløtingas inngrep i vassdragene gjennom dammer, forbygninger, kanalisering og elverensking. Mange av disse inngrepene har hatt lokale konsekvenser for fisk, planter og organismer. Samtidig har også enkelte inngrep medført reduksjon i våtmarksområder og elvesletter sin naturlige flomdempende effekt, noe som har fått konsekvenser i dagens klimasituasjon med økt hyppighet og omfang av skadeflommer. Denne informasjonen legges til grunn for en del av museets formidling av bærekraft fremover.

MiA takker for at prosjektet fikk tildelt Arkivverkets utviklingsmidler og fra Lillestrøm kommune.